

## *Tankar kring en avgången chefredaktör*

Det var ett stort ögonblick i televisionens historia, i onsdags kväll i TV 4 när Malou von Sivers intervjuade Ingmar Bergman och Erland Josephson. Ja, »intervjuade« är förstås fel ord. »Stimulerade fram ett samtal« är väl det mer sanningsenliga. De båda giganterna svarade på den sorts frågor som vi har så svårt att ställa till våra föräldrar, om hur det är att åldras, vad det fysiska betyder i förhållande till det andliga, hur förlust av den mest kära inverkar på känslan av livsmening, om ork och energi, om förskjutningar i vad som känns viktigt, om humorn som förlösare, om döden och nyfikenheten.

Stöttes några tittare/medmänniskor av Ingmar Bergmans ord om att planera sin egen död, ännu medan hjärnan är klar och kroppen lyder signalerna? Jag tror inte det. De allra flesta har en klok syn på detta, ja även på dödshjälp. Den senare frågan är inte lätt, men det ligger något djupt oliberalt och kränkande i att staten begär att en människa ska tvingas leva mot sin absoluta vilja enbart för att upprätthålla generella principer i samhället. Mitt liv är mitt, ingen annans. Varje människa har rätt att förfoga över sitt eget liv. Också över sina egna livsprojekt.

I veckan hölls också seminarium i Konserthuset i Stockholm för en avgående chefredaktör, Mats Svegfors. Ändrar IT-samhället allt eller finns det trögheter och tryggheter, utöver de eviga existentiella vändorna kring kärleken, meningen, döden?

Svaret var entydigt ja. Det rymde flera dimensioner. »Ingen ekonomi för flexibilitet fungerar utan institutioner för trygghet«, framhöll ekonomhistorikern Lars Magnusson. »Längtan till en viss ordning är alltid stark«, iakttog historikern Håkan Arvidsson. »Reproduktionens värld har sina handfasta behov av omsorger för att människor ska kunna fungera i den moderna produktionens«, påminde docenten Lena Sommestad. »Behovet av fysisk plats för mänskliga möten kvarstår på ett märkligt sätt i IT-samhället«, menade den erfarna reportern Lars-Georg Bergkvist. IT fungerar som »den stora utjämnaren« på det tekniska planet; därför blir andra värden mer skiljande, som det svårförklarliga som kan skapas i goda arbets-kulturer.

Alla talade om den »institutionella trögheten«, den som andra formulerat i termer av »den långa historien«. Egenheter och erfarenheter från långt tillbaka kastar sin långa skugga in i vår tid, på både gott och ont. Ännu i dag, trots all misstro, räknar svenskarna mer med staten som en ingripande makt för det rätta och det goda än flertalet andra européer, på grund av minnen av att kunna få rätt genom att »gå till kungs« etc som har långa historiska rötter.

Men även en stark historisk skugga blir dock mindre och mindre för varje år som går. Vad i dag är så präglade att det sänder en skugga till framtidens Sverige? Vad bygger vi, nu, som förmedlar värden?

När vi tänker över detta är det så lätt att låta tekniken bilda också samhällsmetaforen. Nätverken blir till »nätsamhället« som blir till »nätmoralen«.

Ny teknik är en väldig kraft. Men, som Hans L Zetterberg med sin djupa makrosociologiska skolning brukar påpeka, ett samhälle blir inte gott om alla samhällssfärer bygger på en och

samma logik. Affärernas värld är inte densamma som demokratins som inte bör vara identisk med vetenskapens normer eller med de nära relationernas kitt.

I en ny bok från Harvard, Kennedy School of Government, analyseras nätet som modell för demokratins samhälle – »democracy.com? Governance in a Networked World« (Elaine Kamarck och Joseph Nye eds). Professor William Galston visar i sitt bidrag att samhällen har vissa egenskaper för att kunna fungera som gemensam arena: avgränsat medlemskap, delade normer, känslomässig samhörighet, ömsesidigt ansvar. Nätet har andra egenskaper: flytande medlemskap, inga krav på anpassning till någon auktoritet, inga direkta möten, kostnadsfritt att lämna, tendens att söka likar i stället för att utsättas för olika erfarenheter och synsätt.

Nätet tillför mycket och ändrar åtskilligt. Men i den ständiga balansgången mellan individualitet och samhälle kan det inte vara enda modell för hur demokratin ska fungera.

Demokratin fordrar också att vi möts på samma torg, inte bara på tusen olika. Dess medborgarideal bygger på att vi intresserar oss för mer än vårt eget mest näraliggande. Samhället måste rymma platser där vi nöts med människor av olika meningar och bakgrunder, i en avsikt att tillsammans ordna sådana förhållanden att alla kan leva, i fredlig samexistens, med reglerna och följderna. Även den framgångsrike IT-entreprenören i Kista ska kunna få veta något om hur skolorna fungerar i söderort och vilja ta del av en kulturdebatt kring bokläsningen. Någonstans måste också helheter förstås och förklaras, när delar sönderfaller och »publiker« splittras, ja ännu mer då.

Demokratin kommer att behöva den breda kvalitetstidningen, även framgent, bred i den dubbla meningen att den skil-

drar livet i hela dess mångfald samt når de många medborgare som inte vill fastna i enfald (även intelligenta personer kan bli enfaldiga om de gör sig enspåriga).

Tidningsläsningen och den med starka publicistiska avsikter gjorda kvalitetstidningen är inte bara viktiga delar av det svenska samhällets kulturella arv. De är betydelsefulla också som ett nytt arv som vi bygger i dag för att verka som en civiliserande kraft in i framtiden.

Tidningen och tidningsutgivningen behåller sitt starka värde och måste bygga på tydliga värden. Det var bara det jag ville säga, närmast med anledning av en chefredaktörs avgång.

9 april 2000